

SETUL PADA 1907: MASAALAH NEGERI-NEGERI
SELATAN THAI PADA AWAL ABAD KEDUAPULUH

oleh

DR. J. CHANDRAN

Jabatan Sejarah

Universiti Kebangsaan Malaysia

Pada umumnya tidaklah menjadi terlalu sempit sekiranya dikatakan bahawa masalah negeri-negeri Selatan Thai sejak penghujung abad kelapanbelas merupakan persoalan Kerajaan Melayu Pattani dan hubungannya dengan kuasa pusat di Bangkok. Pada hakikatnya memang sukar untuk menafikan peranan Pattani dalam menentukan pengaruh Thai di utara Semenanjung Tanah Melayu dan kedudukan negeri itu tetap di bawah kuasa pemerintahan Bangkok merupakan matlamat penting dalam dasar peluasan kuasa Thai. Hakikat ini jelas ditunjukkan di dalam kebanyakan karya-karya mengenai negeri-negeri Melayu di utara Semenanjung Tanah Melayu pada abad kesembilanbelas termasuk yang diselesaikan baharu-baharu ini.¹ Sehingga kini hanya satu karya sahaja yang benar-benar cuba menjelaskan peranan dan kedudukan negeri-negeri di utara Semenanjung Tanah Melayu yang terletak di sebelah pantai barat dan karya itu pula menumpukan kepada negeri Kedah.² Perkembangan penyelidikan tentang negeri-negeri Selatan Thai dan Utara Semenanjung Tanah Melayu yang sedemikian rupa tidaklah menghairankan kerana kedua-duanya Pattani dan Kedah adalah yang terbesar serta yang mengalami akibat yang berlainan

¹ Lihat Tej Bunnag, "The Provincial Administration of Siam from 1892 to 1915: A Study of the Creation, the Growth, the Achievements, and the Implications for Modern Siam of the Ministry of the Interior under Prince Damrong Rachanuphap", tisis D. Phil. yang belum diterbitkan, Universiti Oxford, 1968; dan "Phraya Khaek chet huamuang khopkhit r.s. 121" [Rancangan Pembesar-pembesar Tujuh Wilayah Melayu untuk memberontak pada 1902] didalam *Chumnum botkham thang wichan thawai phrachaoworawongthoe krommamuen narathip phongpraphan nai okat thi phrachon khrop 80 phansa boribun*, [Makalah-makalah terkumpul yang dihadiahkan kepada Yang Teramat Mulia Putra Naradhipbongsprabandh pada hari keputraannya yang kelapanpuluh], Bangkok, Projek Buku-buku Teks, Persatuan Sains Sosial Negeri Thai, 1971, Jil. II, ms. 15-39. Penulis ingin mengucapkan ribuan terima kasih kepada Dr Tej Bunnag kerana sudi membenarkan tisisnya serta makalah tersebut digunakan oleh penulis semasa di Bangkok pada bulan April 1972. Penulis juga mengucapkan penghargaannya kepada Puan Kornvalai Funston dari Jabatan Ekonomi dan Perdagangan, Universiti Kebangsaan Malaysia atas jasa baiknya buat menterjemahkan makalah Dr Tej Bunnag dari bahasa Thai kepada bahasa Inggeris.

² Sharom Ahmat, "Kedah-Siam Relations, 1821-1905", *Journal of the Siam Society*, (Bangkok), Jil. 59, Bahagian I, Januari 1971, ms. 97-113.

pada akhirnya. Namun demikian adalah perlu rasanya supaya tidak melupakan negeri-negeri yang lain walau pun kawasan mereka tidak begitu luas dan pengaruh mereka pula agak terbatas. Antaranya yang menjadi perkara makalah ringkas ini ialah negeri Setul yang terletak di utara negeri Perlis. Dalam menghuraikan suatu peristiwa yang berlaku di Setul pada 1907 perhatian khusus akan diberikan kepada masalah perhubungan antara wilayah-wilayah yang terletak jauh dengan pusat pemerintahan dan juga soal sumber-sumber buat mengkaji masalah itu dengan lebih mendalam.

Sesungguhnya mengikut sumber rasmi Inggeris³ peristiwa di Setul diketahui buat kali pertama oleh pihak Kerajaan Siam setelah penerimaan laporan daripada pegawai Thai yang bertugas di Setul, Luang Inthrawichai, pada bulan Julai 1907. Beliau menyatakan dalam laporan tersebut yang ditunjukkan kepada Wakil Luar Siam di Pulau Pinang tentang dua orang tokoh tempatan, Tunku Ibrahim dan Tunku Mohamed, yang disyaki sedang merancang untuk menggulingkan pemerintah Thai di Setul. Kedua-dua tokoh itu dikatakan telah berjaya mempengaruhi lebih dari 1,000 orang rakyat Setul dan bertujuan hendak mengemukakan kegelisahan mereka kepada Sultan Kedah merangkap Pesuruhjaya Tinggi Thai.⁴ Pada 4hb Julai pula Luang Inthrawichai menghantar sepucuk surat kepada Kerajaan Thai di Bangkok mengandungi berita yang sama dengan amaran bahawa kedudukannya akan menjadi tenat sekiranya rancangan orang-orang tempatan itu bertambah agresif. Nampaknya keadaan di Setul terus memuncak kerana pada 1hb Ogos beliau terpaksa mengirim utusan dengan segera iaitu melalui teligram melapurkan bahawa pentadbiran telah pun terbantut oleh kerana orang-orang yang terlibat di dalam rancangan pemberontakan tidak lagi mematuhi perintah Kerajaan. Luang Inthrawichai juga menyatakan pada pendapatnya rancangan orang-orang tempatan akan bertambah buruk kalau sesuatu tindakan tegas tidak diambil dan beliau memohon untuk menggunakan kekerasan jika perlu buat mematahkan percubaan itu.

Namun demikian Kerajaan Thai di Bangkok tidak dapat meluluskan permintaan pegawai tinggi di Setul itu memandangkan betapa kecilnya pasukan Thai yang sedia ada di negeri tersebut pada ketika itu dan juga kerana Kerajaan masih belum mengetahui dengan jelas akan punca dan

³ Sumber terpenting makalah ini ialah *Foreign Office Confidential Print*, "Further Correspondence respecting the Affairs of Siam Part XIX, yang tersimpan di Perpustakaan Universiti Malaya.

⁴ Selaku Pesuruhjaya Tinggi Thai Sultan Kedah, iaitu Sultan Abdul Hamid, bergelar Chao Phraya Ritsongkhrampakdi.

rupa pertelingkahan itu di Setul. Sebagai langkah yang lebih bijak Kerajaan Thai mengarahkan Phya Trang Phuma Phibatn, Gabenor Muang Nakhon Sithammarat [Ligor], supaya segera berangkat ke Setul untuk menyasiat keadaan. Manakala Gabenor itu melapurkan menerusi teligram pada 28hb Ogos betapa seriusnya gerakan orang-orang tempatan di Setul dan meminta supaya tindakan serta merta diambil maka baharulah satu Suruhanjaya khas telah dibentuk dengan dianggotai oleh Phya Kol Buranuraks⁵ dan seorang pegawai Inggeris dalam perkhidmatan Kerajaan Thai, F.H. Giles. Suruhanjaya ini diamanahkan dengan tugas melawat negeri Setul dan menyasiat punca-punca bagi kegelisahan di kalangan penduduk-penduduk serta berkuasa penuh buat menyelesaikan masalah itu. Suruhanjaya Thai tiba di Setul pada 12hb September 1907 dan menjalankan tugasnya hingga 14hb Oktober dan antara lain Phya Kol Buranuraks bersama Giles menjatuhkan hukum penjara dan lain-lain atas beberapa orang tempatan yang telah dikemukakan hasil penyiasatan mereka. Umpamanya tuduhan-tuduhan terhadap seorang Pegawai Daerah dan Polis di Sungei Upih, Ku Mat, setelah disiasat didapati benar dan pegawai tersebut dipecat daripada jawatannya. Begitu juga tuduhan-tuduhan yang mengatakan bahawa Penolong Hakim di Setul yang bernama Behir terlibat di dalam rasuah dapat dibuktikan dan beliau telah dibuang dari jawatannya. Pendakwaan telah dijalankan terhadap Pegawai Tanah, Wan Itam, dan walaupun bukti-bukti yang nyata tidak dapat dikemukakan Suruhanjaya Thai memutuskan untuk menukarkan beliau kepada jawatan yang lain. Ku Abdullah, Pegawai Daerah dan Polis di Setul, terpaksa dikurangkan kuasanya sungguh pun keterangan-keterangan terhadap beliau tidak memuaskan. Setelah penyiasatan Suruhanjaya Thai Ku Abdullah hanya bertanggungjawab bagi pasukan polis di Setul sementara Pejabat Daerah pula diketuai oleh seorang pegawai yang lain dan pengawalan pasukan polis oleh Pejabat Daerah juga dibatalkan. Suruhanjaya Thai selain daripada membicarakan beberapa pegawai pentadbiran wilayah yang dituduh sebagai menindas rakyat jelata juga meneliti berbagai sungutan-sungutan. Misalnya mereka mendapati bahawa sistem *corvee* atau kerah yang mana membolehkan pentadbiran tempatan mengerah tenaga rakyat buat menjayakan sesuatu rancangan sebagai tidak dilaksanakan dengan bertimbang rasa. Maka Suruhanjaya Thai itu memutuskan supaya seseorang lelaki yang sehat badan tidak akan

⁵ Namanya yang sebenar ialah Phraya Chonlaburanurak (Charoen Chamchinda) dan beliau memegang jawatan Superintendent Commissioner atau Pesuruhjaya Pengawas bagi wilayah Nakhon Sithammarat dari 1906 hingga 1910.

dikerah lebih daripada dua bulan bagi setahun dan itu pun hanya setelah beliau selesai kerja-kerja bendangnya. Sesiapa sahaja yang dikerah mengikut sistem *corvee* akan menerima elaun hidup sebanyak sepuluh sen bagi setiap malam beliau tidak berada di rumahnya sendiri.

Perkara yang lebih menarik di dalam penyiasatan Suruhanjaya Thai di Setul pada 1907 ialah mengenai bentuk organisasi yang disyaki oleh pihak Kerajaan Thai hendak memberontak. Berdasarkan keterangan-keterangan yang dikemukakan kepada Suruhanjaya tersebut dapat digambarkan secara umum bagaimana penduduk-penduduk Setul di bawah Tunku Ibrahim dan Tunku Mohamed yang dituduh telah berjaya menegakkan suatu gerakan orang ramai yang agak tersusun. Pertamanya seluruh wilayah itu dibahagikan kepada beberapa bahagian kecil yang masing-masing diketuai oleh seorang pengetua dan pengetua tersebut pula bertanggungjawab bagi memaklumkan rakan-rakannya tentang arahan-arahan yang dikeluarkan oleh panglima-panglima pusat. Ketua bahagian juga menguruskan pengambilan ahli-ahli baharu yang dikehendaki menjalani upacara mengangkat sumpah dan meminum air kesetiaan kepada gerakan sulit itu. Panglima seluruh gerakan itu ialah Tunku Ibrahim yang juga anak saudara kepada bekas Raja atau Phya Setul. Beliau pada akhirnya mengakui sepenuhnya peranan yang beliau mainkan di dalam gerakan sulit itu dan setelah dibicarakan dihukum penjara selama tiga tahun di Bangkok. Nama-nama pembesar di bawah beliau diturunkan sebagai Haji Yusob (Yusof), Akang (yang menggelarkan dirinya sebagai Raja), Haji Yakob (Yaacob), Haji Makep (?), Haji Saet (Said) dan Haji Taep (Taib). Haji Yusob dikatakan telah menyerah diri kepada pihak Kerajaan Thai dan oleh sebab beliau juga mengakui segala tuduhan terhadap mereka yang mengendalikan gerakan sulit itu maka beliau diampunkan oleh Kerajaan Thai. Pembesar-pembesar yang lima lagi bersikap engkar dan setelah dibicarakan di Mahkamah Tempatan dihukum penjara buat tempoh masa dari lima tahun hingga setahun. Ketua-ketua bahagian pula tidak dianggap oleh Kerajaan Thai sebagai penting kerana pengaruh mereka agak terbatas dan setelah diberi masa hingga 12hb Oktober untuk membuat pengakuan penuh akan penglibatan masing-masing di dalam gerakan sulit kesemuanya mengambil kesempatan untuk berbuat demikian.

Dengan selesainya tugas-tugas Suruhanjaya Thai pada akhir 1907 bolehlah dikatakan percubaan pembesar-pembesar Setul untuk menentang Kerajaan Thai telah lenyap. Apa yang perlu ditinjau dengan lebih lanjut ialah mengenai tujuan sebenar mereka yang terlibat kerana hampir kesemuanya butir-butir penerangan tentang gerakan anti-Thai itu diperolehi daripada punca-punca Thai. Dalam pada itu pihak British yang memper-

olehi keterangan-keterangan tersebut tidak begitu tahu-menahu tentang keadaan yang sebenar di Setul dan oleh yang demikian mereka tidak dapat menghalusi peristiwa 1907 di Setul dengan sedalam-dalamnya. Menurut cara bagaimana Suruhanjaya Thai dikatakan telah menjalankan tugas-tugasnya memang tidak dapat dinafikan bahawa kegelisahan di kalangan rakyat Setul berpunca dari penindasan dan ketidak-adilan yang dilakukan oleh pihak pentadbir-pentadbir tempatan yang semestinya terdiri daripada orang-orang tempatan juga kerana nama-nama mereka seperti Ku Mat, Wan Itam dan Ku Abdullah. Perkara semacam itu juga pernah berlaku beberapa kali di wilayah Pattani dan pihak Kerajaan Thai sering menyalahkan pentadbiran tempatan sebagai punca utama bagi kebanyakan kecacauan yang tercetus di wilayah-wilayah yang terletak jauh daripada pusat pemerintahan. Sementara itu perlu ditekankan bahawa menurut pihak Thai penduduk-penduduk Setul terdiri daripada 60% Sam Sam, 25% Melayu dan 15% Cina dan salah satu tuntutan Thai demi tujuan menggambarkan wilayah tersebut sebagai tidak termasuk di dalam Tanah Melayu adalah berdasarkan kepada penafsiran bahawa orang-orang Sam Sam sebenarnya bangsa Thai yang telah memeluk agama Islam. Menurut penafsiran itu istilah Sam Sam sebenarnya adalah ringkasan perkataan Siam Islam dan kaum ini dikatakan sebagai mengamalkan adat resam bangsa Thai selain daripada kepercayaan agama. Andaikata tuntutan ini adalah yang benar maka timbul pula soalan samada rakyat dan pengetua-pengetua yang terlibat di dalam peristiwa 1907 di Setul terdiri daripada kaum Sam Sam atau pun kaum Melayu. Jawapannya tidak begitu jelas kerana butir-butir yang terkandung di dalam sumber Inggeris mengenai peristiwa itu hanya menyebutkan nama-nama beberapa tokoh yang terlibat. Sebagai perbandingan harus disebutkan laporan yang dibuat oleh W.W. Skeat yang mengetuai Expedisi Universiti Cambridge kenegeri-negeri Melayu diutara Semenanjung pada 1899-1900. Menurut laporan Skeat itu beliau diberitahu oleh pegawai yang bertugas di Setul bernama Tuan Kudin bahawa orang-orang Sam-Sam adalah orang-orang Melayu yang telah mengamalkan cara-hidup Thai kecuali dari segi agama kerana mereka tetap beragama Islam.⁶ Namun demikian sebagai penutup di dalam perbincangan ini patut dinyatakan bahawa Setul merupakan salah sebuah negeri yang terlibat secara langsung di dalam perjuangan masyarakat Melayu di Selatan Thai pada tahun-tahun 1948-49 selepas Perang Dunia Kedua.

⁶ "The Cambridge University Expedition to parts of the Malay Peninsula, 1899-1900, Personal accounts by the late W.W. Skeat and Dr. F.F. Laidlaw", *JMBRAS*, Jil. 26, Bahagian 4, Disember 1953, ms. 133-134.

Dari segi masalah sumber-sumber apa yang sangat ketara ialah sifat serba-kekurangan yang terdapat pada sumber rasmi Inggeris yang tidak mencukupi buat meneliti peristiwa 1907 di Setul itu dengan lebih berkesan. Sememangnya surat-surat dan lapuran-lapuran mengenai peristiwa bersejarah itu tersimpan di dalam arkib-arkib Thai di Bangkok sungguh pun penulis sendiri belum dapat melakukan penyiasatan yang rapi mengenainya. Namun demikian daripada kenyataan-kenyataan penyelidikan-penyelidikan yang pernah menggunakan sumber-sumber rasmi Thai itu dapatlah dibayangkan kemungkinan besar bahawa sumber-sumber mengenai negeri-negeri di Selatan Thai seperti Setul masih ada. Sekiranya sumber-sumber tersebut dapat digunakan maka beberapa persoalan yang dibangkitkan di dalam makalah ini mungkin akan dijelaskan. Lebih-lebih lagi penulis juga tertarik dengan usaha mencari sumber-sumber Setul sendiri kerana ianya akan dapat mendedahkan perasaan dan sikap orang-orang tempatan terhadap apa yang berlaku pada 1907. Sumber-sumber seumpama itu mengenai negeri Pattani misalnya dipercayai telah dipelihara akan tetapi dimanakah ianya tersimpan tidak dapat diketahui. Sebagai kesimpulan bolehlah disarankan bahawa usaha yang lebih giat patut diadakan demi tujuan memperluaskan pengetahuan tentang negeri-negeri Selatan Thai berdasarkan kumpulan sumber-sumber yang seluas-luasnya:
